

ΟΙ «ΤΡΩΑΔΕΣ» ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

ΣΤΑ ΕΠΙΔΑΥΡΙΑ

ΤΟΥ κ. Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ

Το δεύτερο άρχαιο δράμα που παρουσίασε το Έθνικό Θέατρο στα Έπιδαύρια είναι οι «Τρωάδες», η πιο άτεχνη κατά τον Μύλλερ τραγωδία του Εύριπίδη, που αν ύστερη πραγματικά από την άποψη της οικονομίας και της δομής, υπερέρχει εξ αντιθέτου σε λυρισμό και σε γνωμικό πλούτο, προπάντων δε σε ποικιλία ζωηρών εικόνων και παθητικών σκηνών.

Έχουν ωστόσο οι «Τρωάδες» και μια πρόσθετη σημασία για τον μελετητή του στοχαστή Εύριπίδη, έπειδή σ' αυτές ο ποιητής αποδοκιμάζει άπερίφραστα τον έπιθετικό πόλεμο και στιγματίζει τις διαιότητες που συνεπάγεται:

μῶρος δὲ θνητῶν ὅστις ἐκπορθεῖ πό-
(λεις,

ναοῦς τε τύμβους θ' ἱερὰ κεκηκότων,
έρημια δοὺς αὐτὸς ὠλεθ' ὕστερον.

Ακόμα θά μπορούσε νά διαπιστώση κανείς στις «Τρωάδες» τήν έφεκτικότητα του Εύριπίδη στά ζητήματα τής θρησκείας, αφού κι' αυτήν ακόμα τήν θεόληπτη Κασσάνδρα τήν παρουσιάζει δύσπιστη (εἰ γάρ ἐστι Λοξίας), στής δέ Έκάδης τὸ στόμα θάζει τήν περίφημη εκείνη έπίκλησι· στὸν Δία:

*Ω γῆς ὄχημα κάπ' ἑ γῆς ἔχων ἔδραν,
ὅστις ποτ' εἰ σύ, δυστόπαστος εἰδέναι,
Ζεὺς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεος εἴτε νοῦς
(ἔροτων...

Σ' ένα σημείωμα τοῦ κ. Τάκη Μου-

ζενίδη που δημοσιεύθηκε στὸν Τύπο γιὰ τις «Τρωάδες» που ανέλαβε τήν διδασκαλία τους παρεισέφησαν, προφανῶς ἀπὸ τυπογραφικὴν ἀδελφία, μερικές ἀθέλητες ἀνακρίβειες. Γιατί οἱ «Τρωάδες» εἶναι κατὰ τὸν Αἰλιανὸ τὸ τρίτο μέρος μιᾶς ἐ λ ε ὕ θ ε ρ η ς τριλογίας, πού τὰ δύο πρώτα μέρη τῆς εἶναι ὁ «Ἀλέξανδρος» καὶ ὁ «Παλαμήδης», ὁ δὲ ἀναφερόμενος «Σισυφος» εἶναι τὸ σατυρικὸ δράμα πού συμπλήρωνε τήν τετραλογία. Κατὰ συνέπεια ὁ Εύριπίδης, συνθέτοντας τήν τριλογία στήν ὁποῖαν ἀνήκουν οἱ «Τρωάδες», δὲν ἀκολούθησε τήν «αἰσχυλική ἀρχή», δηλαδή τὸ σύστημα τῆς πεπλεγμένης τριλογίας ὅπως ἀναφέρεται στὸ σημείωμα τοῦ κ. Μουζενίδη, ἀλλὰ παρουσίασε τρεῖς τραγωδίες μέ διαφορετικὸ θέμα καθεμιά. Ὡστε μποροῦμε νά κρίνουμε τις «Τρωάδες» χωρὶς καμμιὰν ἔγνοια γιὰ τὸ ἄσχετο μέ τὸ θέμα τους περιεχόμενο τῶν ἄλλων μερῶν τῆς τριλογίας πού ἀναφέρει ὁ Αἰλιανὸς στήν «Ποικίλη Ἱστορία» του. Μὲ ἄλλα λόγια οἱ «Τρωάδες» παρὰ τις ἀδυναμίες τῆς δομῆς τους εἶναι ἔργο αὐτοτελές καὶ αὐτάρκες καὶ ὁλοκληρώνει τήν πρόθεσί του νά διεκτραγωδήσῃ τὰ δεινὰ τῶν αἰχμαλώτων γυναικῶν τῆς καιομένης Τροίας, πού θά παρουν σὲ λίγο τὸν δρόμο τῆς σκλαδιᾶς καὶ νά προαναγγεῖλῃ τὰ δεινὰ καὶ τις περιπέτειες τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἀχαιῶν στίς πατρίδες τους.

Εἶπαμε στήν ἀρχή πὼς ὁ Εύριπίδης καταδικάζει τὸν έπιθετικὸ πόλεμο καὶ τὸ γεγονός ὅτι χαρακτηρίζει σάν έπιθετικὴ καὶ τήν ἐκστρατεία στήν Τροία δὲν εἶναι ἄσχετο μέ τή χρονολογία τῆς διδασκαλίας τῶν «Τρωάδων» πού συμπίπτει μέ τήν ψήφισι ἀπὸ τήν ἐκκλησία τοῦ δήμου τῆς ἀτυχῆς ἐκστρατείας στή Σικελία (ἀνοίξι τοῦ 415). Γιὰ κείνους πού διψώντας τὴ δόξα ἀδιαφοροῦν γιὰ τήν ἠθική καὶ τὸ δικαίον καὶ γίνονται αἰτίοι συμφορῶν ὁ Εύριπίδης εἶναι ἀπόλυτα σύμφωνος μέ τὸν Αἰσχύλο πού θεωρεῖ ἀναπότρεπτη τήν τιμωρία τους, ὅπως τὸ διακηρύσσει μέ τὸ στόμα τοῦ χοροῦ τοῦ «Ἀγαμέμνωνος», «τῶν πολυκτόνων γάρ οὐκ ἄσκοποι θεοί». Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ μήνυμα τῶν «Τρωάδων» συνέλαβε ἡ εὐαίσθητη κεραία τοῦ Φράντς Βέρφελ, ὅταν στίς παραμονές τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου παρουσίασε στά γερμανικά τήν δημιουργικὴν ἀνάπλασι τῆς τραγωδίας αὐτῆς τοῦ Εύριπίδη (1913-1914).

Ἡ παράστασις τῶν «Τρωάδων» στά Έπιδαύρια παρουσίασε ἓνα ἐντυπωσιακὸ θέαμα, συγκεντρώνοντας στήν ὀρχήστρα ὅλη τὴ δράσι τοῦ ἔργου καὶ καταργώντας ὄχι μόνο τὰ θεολογία γιὰ τήν ἐμφάνισι τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἀλλὰ κι' αὐτές τις παρόδους γιὰ τήν κίνησι τοῦ χοροῦ. Αὐτὸ ἔδωσε, φυσικά, μεγαλύτερην ἀνεσι καὶ στήν κίνησι τῶν ἡθοποιῶν (τὸ στρώμα τῆς Έκάδης ἀλλάζε συνεχῶς θέσι γιὰ νά ὀπηρετήσῃ προφανῶς ὀπτικές ἢ ἄλλες ἀνάγκες τῆς σκηνοθεσίας) καὶ μιὰν ἐλευθερία πού ἀντιστρατευόταν στήν ἐγκράτεια καὶ στήν αὐστηρότητα τοῦ τραγικοῦ εἶδους καὶ πού θά ἦταν ἀδύνατη ἂν ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ κλασικὸ λογεῖο τῆς ἀρχαίας σκηνῆς. Τὸ ἀνακάτωμα ὥστόσο ἡθοποιῶν καὶ χοροῦ σ' ἓνα κοινὸ χωρὸ ἔχει στήν περίπτωσι τῶν «Τρωάδων» τὴ δικαιολογία ὅτι σ' αὐτὴ τήν τραγωδία ὁ χορὸς δὲν εἶναι «ἄπρακτος κηδευτής», ἀλλὰ συμμετέχει ἐνεργᾶ στήν ὅλη δράσι τῆς.

Ἡ κ. Ἀλέκα Κατσέλη ἐσημείωσε ἓνα πραγματικὸν ἄθλο σηκώνοντας χωρὶς νά καμφθῇ τὸ συντριπτικὸ βάρος τοῦ ρόλου τῆς πολυπαθῆς Έκάδης. Τὸ παιξιμὸ τῆς εἶχε θερμὴ καὶ κατανόησι. Ἡ κ. Κάκια Παναγιώτου ὡς Κασσάνδρα δὲν ἐπανελάβε τὸ κατόρθωμα πού εἶχε ἐπιτύχει παλαιότερα στὸ ρόλο τῆς αἰσχυλικῆς Κασσάνδρας. Οἱ ἄλλοι ἡθοποιοὶ ἐρμήνευσαν τοὺς ρόλους τους σύμφωνα μέ τὸ ρεαλιστικὸ προσγειωμένο πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τοῦ κ. Μουζενίδη, ἡ κ. Ἐλένη Ζαφειρίου ὡς Ἀνδρομάχη, ὁ Γιάννης Ἀποστολίδης ὡς Ποσειδῶν, ἡ κ. Πίτσα Καπιταίνεα ὡς Ἀθηνά, ὁ κ. Ἀλ. Δεληγιάννης ὡς Μενέλαος, ἡ κ. Ἑλλη Βοζικιάδου ὡς Ἐλένη καὶ ὁ κ. Θεόδ. Μοριδῆς στὸ ρόλο τοῦ Ταλθύβιου πού ἐπέχει στὸ ἔργο θέσι, κομπέρ, πού συνδέει μεταξύ τους τις παθητικώτατες, μὰ ὀργανικά ἀσύνδετες σκηνές τῶν «Τρωάδων».

Ἡ μουσικὴ ἐπένδυσι τοῦ κ. Μικῆ Θεοδωράκη μέ τήν θυζαντινίζουσα μελωδικὴ γραμμὴ τῆς σημειώνει ἓνα τοῦ μὴρὸ καὶ ἀποφασιστικὸ ἔθιμα πρὸς τὸν ὀριστικὸ προσανατολισμὸ τῆς σύγχρονης μελοποιίας τοῦ ἀρχαίου δράματος. Γιὰ τὴ χορογραφία τῆς κ. Ραλλοῦς Μάνου, τὰ σκηνικά τοῦ κ. Κ. Κλώνη καὶ τὰ ὠραιότατα κοστούμια τοῦ κ. Ἀντώνη Φωκᾶ καμμιὰ ἐπιφύλαξις. Καμμιὰ τέλος ἐπιφύλαξις γιὰ τήν πίστη κ' ἐμπνευσμένη μετάφρασι τοῦ κ. Θρασυδούλου Σταύρου.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ